

2008 M. ŽUVININKYSTĖS SEKTORIAUS EKONOMINĖS IR SOCIALINĖS BŪKLĖS APŽVALGA

Bendroji sektoriaus apžvalga. Lietuvos žuvininkystė – tai su žuvų išteklių valdymu, išsaugojimu ir atkūrimu, žvejojimu, akvakultūra, žuvų perdirbimu, pirminiu žuvininkystės produktų pardavimu ir supirkimu susijusi veikla. Šalyje plėtojamos 4 pagrindinės žuvininkystės sektoriaus šakos:

- ◆ jūrų žuvininkystė (žvejojimas tolimuosiuose rajonuose, atviroje Baltijos jūroje ir jos priekrantėje);

- ◆ žvejojimas vidaus vandenyse;

- ◆ akvakultūra;

- ◆ žuvų perdirbimas ir rinkodara.

Nors Lietuvos žuvininkystės sektoriaus produkcija sudaro labai mažą bendrojo vidaus produkto dalį, žuvininkystės sektorius yra labai svarbus Lietuvoje.

Žvejojimo ir žuvų išteklių kontrolės stiprinimas. Palydovinio ryšio stebėjimo sistemos pagalba vykdomas Lietuvos žvejojimo laivų stebėjimas Baltijos jūroje, Atlanto ir Ramiajame vandenynuose, kontroliuojami Lietuvos ir kitų valstybių laivai, žvejojantys regioninių žvejojimo organizacijų reguliuojamose akvatorijose bei trečiųjų šalių išskirtinėse ekonominėse zonose vadovaujantis Bendrijos ir trečiųjų šalių žvejojimo partnerystės susitarimais. Vadovaujantis ES teisės aktais tvarkoma žvejojiančių jūrų vandenyse laivų duomenų sistema.

Pagal ES bendrosios žuvininkystės politikos nuostatas pirminio žuvininkystės produktų pardavimo metu vykdoma galutinė žuvų išteklių naudojimo apskaitos ir kontrolės pakopa leidžia geriau kontroliuoti žuvų išteklius. Iki 2008 m. gruodžio 31 d. Žuvininkystės departamente įregistruota 148 žuvininkystės produktų supirkėjai. 2008 m. Žuvininkystės departamente įregistruoti 24 pirminiai supirkėjai.

Laivyno valdymas. 2008 m. gruodžio 31 d. Lietuvos žvejojimo laivyną sudarė 229 laivai: 192 priskirti pirmajam žvejojimo laivų segmentui (turintys teisę žvejoti Baltijos jūros priekrantėje); 34 priskirti antrajam žvejojimo laivų segmentui (turintys teisę žvejoti atviroje Baltijos jūroje), 13 - trečiajam laivų segmentui (turintys teisę žvejoti kitų jūrų (išskyrus Baltijos jūrą) vandenyse (Atlanto ir Ramiajame vandenynuose) (2006 m. sausio 30 d. Žuvininkystės departamento prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos direktoriaus įsakymo Nr. V1-6 Dėl Lietuvos Respublikos žvejojimo laivų registravimo Žvejojimo laivų rejestre ir licencijų žvejojimo laivams valdymo taisyklių (toliau – Taisyklės) (Žin., 2006, Nr. 23-779; 2007, Nr. 40-1527; 2007, Nr. 76-34; 2008, Nr. 38-1425, Nr. 105-4044) II skyrius).

Pagal Bendrąją žuvininkystės politiką (2002 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002 Dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal Bendrąją žuvininkystės politiką, 11,12,13,15 straipsniai) žvejojimo laivynas valdomas remiantis bendra taisykle, kad į

laivyną įtraukti nauji pajėgumai, išreikšti bendrosios talpos GT (įvertintos pagal 1969 m. Tarptautinę laivų talpos įvertinimo (Londono) konvenciją) ir pagrindinių variklių galios vienetais, negali būti didesni už pašalintus. Pagal Europos Komisijos 2007 m. gruodžio 19 d. dokumentą KOM (2008) 902 (galutinis) Lietuvos Respublikos žvejybos laivyno pajėgumų atskaitos lygiai 2004-05-01 buvo: laivų bendroji talpa GT – 76 738 t, o bendroji pagrindinių variklių galia – 80 718 kW.

Siekiant subalansuoti žvejybos pajėgumus menkių išteklių Baltijos jūroje atžvilgiu 2005–2007 m. Lietuvos žvejybos laivynas su viešąja pagalba sumažintas 2 749 GT ir 4 997 kW (1 173 GT bei 1 893 kW 2007 m.). 2008 m. su viešąja pagalba iš žvejybos laivyno išbraukti du atviroje Baltijos jūroje žvejoję laivai (žvejybos pajėgumai 235 GT ir 441 kW) bei vienas Baltijos priekrantės laivas (žvejybos pajėgumai 6 GT ir 47,8 kW). 2004 – 2008 m. laikotarpiu Baltijos jūros žvejybos laivynas sumažintas apie 40 proc. pagal žvejybos pajėgumus. Laivyno valdymas kontroliuojamas Žvejojančių jūrų vandenysse laivų duomenų sistemos, kuri yra Europos Bendrijos žvejybos laivyno registro sudedamoji dalis, pagalba. Be minėto laivyno sumažinimo pasinaudojant Europos žuvininkystės fondo parama 2008 m. laivynas sumažėjo 3 atviroje Baltijos jūroje (354 GT, 555 kW) bei 3 Atlanto ir Ramiajame vandenynuose (9 803 GT, 7 472 kW) žvejojančiais laivais suteikiant buvusiems jų savininkams teisę per 48 mėnesius atkurti žvejybos pajėgumus to paties žvejybos laivų segmento laivams (Taisyklių 24 punktą). Be to, priekrantės laivyną paliko dėl laivų perorientavimo į žvejybą vidaus vandenysse 18 laivų, kurių žvejybos pajėgumai sudarė 89 GT bei 676 kW variklio galios.

Tolimojo plaukiojimo žvejyba. Pagrindiniai tolimojo plaukiojimo laivų žvejybos rajonai – Pietų Ramiojo vandenyno (už pakrančių valstybių išskirtinių ekonominių zonų ribų), Mauritanijos Islamo Respublikos ir Maroko Karalystės išskirtinių ekonominių zonų vandenys, Žvejybos Šiaurės Vakarų Atlante organizacijos (NAFO) ir Žvejybos Šiaurės Rytų Atlante komisijos (NEAFC) reguliuojamos akvatorijos bei Svalbardo žvejybos rajonas (Norvegijos išskirtinės ekonominės zonos vandenys).

Mauritanijos Islamo Respublikos išskirtinėje ekonominėje zonoje pagal EB ir Mauritanijos žuvininkystės susitarimą 2008 m. Lietuvai buvo skirta 120 500 t pelaginių žuvų kvota, tačiau dėl objektyvių priežasčių sugauta tik 73 059 t žuvų (daugiausiai sardinelių, stauridžių, sardinių ir afrikinių skumbrių). Skirta kvota nebuvo pilnai panaudota, dėl to, kad įsigaliojus naujam EB Žuvininkystės partnerystės susitarimui su Maroko Karalyste, dalis Mauritanijos vandenysse žvejojusių laivų išplaukė žvejoti į Maroką bei pietų Ramųjį vandenyną. Lietuvai politiškai buvo svarbu užfiksuoti laivyno dalyvavimą tam tikrais žvejybos pajėgumais Pietų Ramiajame vandenyne, nes nuo to priklausys žvejybos teisės naujai kuriamos regioninės žvejybos organizacijos reguliuojamoje akvatorijoje.

Maroko Karalystės išskirtinėje ekonominėje zonoje Lietuvai 2008 m. skirta 15 520 t pelaginių žuvų žvejybos kvota. Iki metų pabaigos įskaitant sugavimus pagal komercines licencijas Lietuvos laivai šioje zonoje sugavo 47 671 t žuvų (daugiausiai stauridžių, sardinelių ir afrikinių skumbrių),.

2008 m. NAFO reguliuojamoje akvatorijoje Lietuvai buvo skirtos 579 krevečių žvejybos dienos 3M kvadrato, 278 t krevečių 3L kvadrato, 2 234 t jūros ešerių 1F, 3K kvadratuose ir 2 parajonyje, 1 571 t jūros ešerių 3 M kvadrato, 128 t kalmarų 2 ir 3 parajoniuose, 22,6 t juodųjų (Grenlandijos) paltusų 3 LMNO kvadratuose ir 119 t rajų 3 LNO kvadratuose. Sausio – gruodžio mėnesiais NAFO rajone sugauta 1 517 t įvairių žuvų, iš jų 817 t krevečių.

2008 m. NEAFC konvencinėje akvatorijoje Lietuvai buvo skirta 91 t skumbrių, 6 t juodųjų (Grenlandijos) paltusų, 2 t giliavandenių ryklių, 1 t juodųjų kardžuvių, 96 t bukasnukių ilgauodegių, 1 t melsvųjų molvų. 2008 m. pasikeitus žvejybos kvotomis su kitomis ES valstybėmis NEAFC konvencinėje akvatorijoje Lietuvos laivai sugavo 12 662 t įvairių žuvų.

2008 m. Svalbardo žvejybos rajone Lietuvai buvo skirtos 647 krevečių žvejybos dienos. 2008 m. šiame rajone sugauta 567 t krevečių.

Pietų Ramiojo vandenyno vandenyse 2008 m. sugauta 24 056 t žuvų (daugiausia stauridžių, skumbrių ir berikų).

Žvejyba Baltijos jūroje. Žvejybos kvotos priklauso nuo bendrų ES ir kitoms Baltijos jūros pakrančių valstybėms lestinų sugauti Baltijos jūroje žuvų kiekių. Menkių, strimelių, Baltijos šprotų ir lašių sugavimai Baltijos jūroje griežtai limituojami. Saugant menkių išteklius, šių žuvų sugavimų kvotos Baltijos jūroje nuo 1999 metų kasmet mažinamos.

2008 metais Lietuvai buvo skirtos šios žvejybos Baltijos jūroje kvotos: 2 631 t menkių, 4 456 t strimelių, 22 745 t Baltijos šprotų ir 5 646 vnt. lašių. Palyginti su 2007 m. Lietuvai skirtomis žvejybos kvotomis, 2008 m. menkių kvota sumažinta 290 t, strimelių kvota padidinta 582 t, šprotų kvota 2008 m. buvo skirta tokia pat, kaip ir 2007 m, tačiau po apsikeitimų į 2008 m. buvo perkelta beveik 10 proc. 2007 metų Baltijos šprotų kvotos, lašių kvota sumažinta 996 vnt.

Lietuvai skirtos žvejybos kvotos Baltijos jūroje

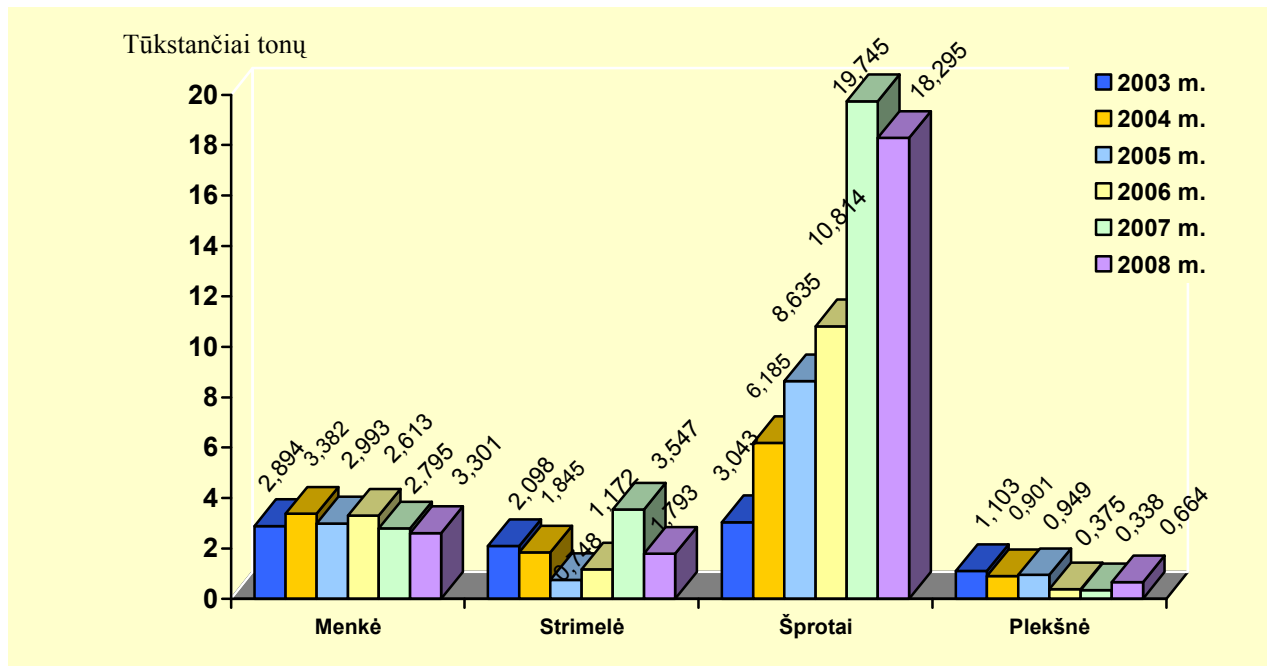
Žuvų rūšys	2007 m. kvota, t	2007 m. kvota po apsikeitimų su kitomis šalimis, t	2008 m. kvota, t	2008 m. kvota po apsikeitimų ir perkėlimų iš 2007 m., t
Menkės	2 921	2 995	2 631	2 631
Strimelės	3 874	3 874	4 456	4 456
Baltijos šprotai	22 745	22 027	22 745	24 773
Lašišos*	6 642	6 642	5 646	5 646

* Lašių kvotos nurodytos vienetais.

2008 m. Lietuvos žvejybos įmonės Baltijos jūroje (įskaitant priekrantę) sugavo 23 484 t įvairių rūšių žuvų. Tai 2 948 t mažiau negu per praėjusius metus. Pagrindinę žvejybos laimikio

Baltijos jūroje dalį sudarė: 18 295 t Baltijos šprotų, 1 793 t strimelių, 2 613 t menkių, ir 664 t plekšnių.

2003-2007 m. Lietuvos žvejybos įmonių žuvų sugavimai Baltijos jūroje, t

Šaltinis. Žuvininkystės departamentas.

Vidaus vandenų žuvininkystė. Pagal Aplinkos ministerijos 2008 metams nustatytą žuvų sugavimo Kuršių mariose limitą leista sugauti 470 t karšių, 120 t starkių bei 300 t stintų. Iš viso Kuršių mariose per 2008 metus sugauta 1 239,274 t įvairių rūšių žuvų. Pagrindinę laimikio dalį sudarė kuojos (398,08 t), karšiai (345,8 t), stintos (37,8 t), ešeriai (57,06 t), starkiai (81,8 t) ir žiobriai (161,0 t). Pagal Kuršių marių vandens druskingumo tyrimus per pastaruosius 10 metų Kuršių marių šiaurinėje dalyje didėja dienų skaičius, kai vandens sūrumas siekia nuo 0,5‰ iki 5‰. Labiausiai druskėtas vanduo yra birželio – gruodžio mėnesiais (sūrumas apie 2‰), o sausio gegužės mėnesiais – nesiekia 1‰. Kaip parodė tyrimai, Kuršių marių šiaurinės dalies žuvų biomasės kitimas priklauso nuo vandens druskingumo. Vandens druskingumui didėjant, žuvų biomasė mažėja. Tiesioginės žalos žuvų ištekliams nėra, tačiau žuvis pasitraukia iš tradicinių žvejybos rajonų, sumažėja žvejybos galimybės, dėl ko žvejai verslininkai patiria finansinių nuostolių.

2008 m. iš Specialiosios kaimo rėmimo programos lėšų buvo kompensuoti nuostoliai žvejybos įmonėms, 2006 – 2007 m. žvejojusioms Kuršių marių 11-18 žvejybos baruose, kurios dėl padidėjusio Kuršių marių vandens druskingumo ir žuvų pasitraukimo į pietinę Kuršių marių dalį patyrė nuostolių. Parama suteikta 22 žvejybos įmonėms. Bendra išmokėtų kompensacijų suma 261 485,81 Lt.

Nemuno žemupyje 2008 m. sugauta 162,9 t žuvų, pagrindinę sugavimų dalį sudarė stintos (157,8 t). Kauno mariose 2008 m. leista sugauti 160 t žuvų, iš jų 15 t karšių. Iš viso Kauno

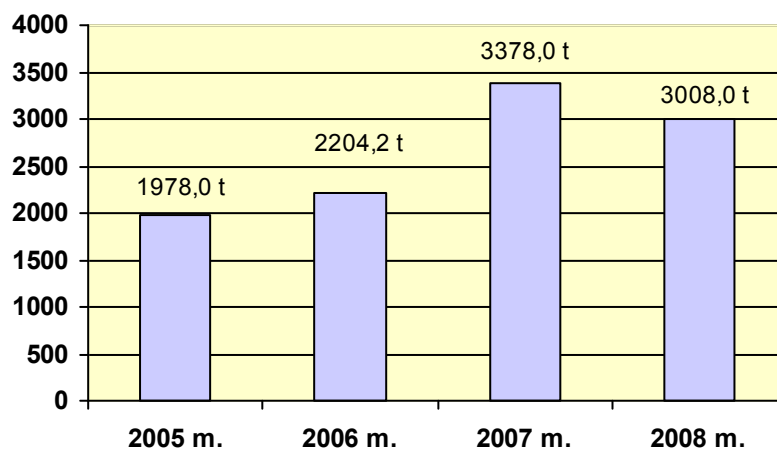
mariose iki 2008 metų pabaigos sugauta 147,7 t įvairių rūšių žuvų. Pagrindinę laimikio dalį sudarė kuojos (83,9 t), plakiai (29,98 t), karšiai (11,95), storkiai (8,5 t). Kruonio HAE tvenkinyje sugauta 7,3 t žuvų, daugiausiai plakių (1,7 t), karšių (1,3 t) ir storkių (0,8 t). Ežeruose pagal Aplinkos ministerijos nustatytus limitus sugauta 19,6 t įvairių žuvų, daugiausiai seliavų, nes buvo leista specializuota žvejyba (9,3 t) ir kuojų (3,6 t). Upėse sugauta 7 t žuvų: ungurių (4,8 t) ir nėgių (2,2 t).

Akvakultūra. Tvenkinių žuvų auginimo rezultatai labai priklauso nuo gamtinių sąlygų. 2008 m. gamtinės sąlygos buvo vidutiniškai palankios tvenkinių žuvų veisimui ir auginimui. Tam, kad būtų pasiekti geri gamybiniai rodikliai, buvo naudojamos visos žuvų auginimo intensyvinimo priemonės: šėrimas, tvenkinių trėšimas, profilaktika ir kitos. 2008 m. žuvims sušerta 10 254,7 t pašarų, iš jų 3 352 t ekologiškų. Ganykliniuose tvenkiniuose pasiektas vidutinis 853 kg/ha produktyvumas. Gyvų žuvų eksportas buvo vykdomas į Vokietiją, Latviją, Estiją, Lenkiją, Olandiją, Baltarusiją. Eksportuota 801,1 t, tačiau dėl finansinių sunkumų Europos šalyse, palyginti su 2007 m., eksportas sumažėjo 403,8 t.

2008 m. realizuota 3 008,0 t prekių tvenkinių žuvų arba 10,9 proc. mažiau negu 2007 m. 2008 m. palikta sandėliuose 1 702,8 t prekių žuvų (753,4 t daugiau negu 2007 m.). Jos bus realizuotos iki vasaros pradžios. Taigi 2008 m. prekių akvakultūros žuvų išauginta 3 761,4 t arba 3 008,0 t + 753,4 t. Į žiemojimo tvenkinius suleista 11,5 mln. karpinių šiųmetukų, 5,2 mln. karpinių dvivasarių, 287 t kitų įvairiaamžių žuvų. Tai laiduoja tolimesnį akvakultūros produkcijos gamybos augimą 2009 m.

2008 m. į natūralius vandens telkinius išleista 76,48 mln. vertingų įvairiaamžių žuvų jaunikių.

Prekių tvenkinių žuvų realizacija 2005–2008 m. (t)

Šaltinis. Žuvininkystės departamentas.

Žuvų perdirbimo pramonė. Dauguma žuvų perdirbimo įmonių žaliavas importuoja, o didžiąją dalį pagamintų žuvų produktų eksportuoja. 2008 m. pabaigoje Lietuvoje buvo 43 žuvų perdirbimo įmonės, iš kurių visos turi sertifikatus produkcijos tiekimui į Europos Sąjungą, 7 įmonės turi leidimus prekiauti savo pagaminta produkcija Rusijos rinkose.

Per 2008 m. žuvų perdirbimo įmonės iš viso pagamino 83 376,7 tonas žuvų produktų už 577 609,1 tūkst. litų. Daugiausiai pagaminta aromatizuotų jūros produktų (23,36 tūkst. t), sūdytų ir marinuotų žuvų produktų (15,4 tūkst. t), sušaldytų žuvų produktų (15,1 tūkst. t), kulinarinių žuvų gaminių (9,5 tūkst. t) bei rūkytų žuvų gaminių (8,7 tūkst. t).

Užsienio prekyba. Lyginant 2006, 2007 bei 2008 metų sausio – lapkričio mėnesiais importuotų žuvų kiekius bei vertes, stebimas žuvų bei jų produktų importo augimo lėtėjimas. Lyginant 2006 bei 2007 metų sausio – lapkričio mėn. importuotų žuvų bei jų produktų kiekius, importas buvo išaugęs 14 proc., o per 2008 m. tą patį laikotarpį - vos 4,6 proc. Lyginant 2007 bei 2008 metų sausio – lapkričio mėn. importuotų žuvų bei jų produktų vertes su ankstesniais metais, jos per 2007 m. augo 20,2 proc., o per 2008 m. – 11,5 proc.

Lyginant 2006, 2007 bei 2008 metų sausio – lapkričio mėnesiais eksportuotų žuvų kiekius bei vertes, 2007 m. stebimas žuvų bei jų produktų eksporto kiekio augimas - 15 proc., o 2008 m. mažėjimas 6,2 proc. Lyginant 2007 bei 2008 metų sausio – lapkričio mėn. eksportuotų žuvų bei jų produktų vertes, 2007 m. vertė augo 13,6 proc., o per 2008 m. vertė dar išaugo 4,8 proc.

Pagal 2006, 2007 bei 2008 metų sausio - lapkričio mėnesių duomenis, Lietuvos užsienio prekybos žuvimis bei jų produktais balansas, nors linkęs mažėti, išlieka teigiamas.

2006 – 2008 m. sausio – lapkričio mėn. žuvų bei jų produktų importo, eksporto bei užsienio prekybos balanso duomenys

	2006 m. (I-XI mėn.)		2007 m. (I-XI mėn.)		2008 m. (I-XI mėn.)	
	Kiekis, tūkst. t	Vertė, mln. Lt	Kiekis, tūkst. t	Vertė, mln. Lt	Kiekis, tūkst. t	Vertė, mln. Lt
Importas	74,1	428,4	84,5	515,1	88,4	574,4
Eksportas	78,1	508,4	89,78	577,65	84,2	605,4
Apyvarta	152,2	936,8	174,28	1092,75	172,6	1179,8
Balansas		+80		+62,55		+31

Šaltinis. Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto duomenys.

Europos Sąjungos parama. 2008 m., tęsiant Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto žuvininkystės priemonių, remiamų iš Žuvininkystės orientavimo finansinės priemonės ir valstybės biudžeto lėšų, įgyvendinimą, buvo vykdomi kvietimai teikti paraiškas pagal 4.8 priemonės veiklos sritį „Laivų žvejybinės veiklos nutraukimas visam laikui“ (pateiktos 2 paraiškos, prašoma 3138105,98 Lt paramos), 4.9 priemonės veiklos sritis „Gyvųjų vandens išteklių apsauga ir plėtra“ ir „Akvakultūra“ (pateiktos 4 paraiškos, prašoma 350269,6 Lt.), 4.10 priemonės veiklos sritį „Kompensacijos

žvejams, netekusiems darbo žvejybos laivuose dėl jų veiklos nutraukimo visam laikui“ (gauta 30 paraiškų, prašant 544 tūkst. Lt paramos). Nuo gegužės 18 d. iki birželio 6 d. buvo vykdomas kvietimas teikti paraiškas dėl papildomos paramos skyrimo pagal 4.9 priemonės veiklos sritis „Gyvųjų vandens išteklių apsauga ir plėtra“ ir „Akvakultūra“ (pateiktos 4 paraiškos, prašoma 290,4 tūkst. Lt. paramos), taip pat nuo liepos 2 d. iki liepos 22 d. vyko kvietimas pagal 4.10 priemonės veiklos sritį „Kompensacijos žvejams, netekusiems darbo žvejybos laivuose dėl jų veiklos nutraukimo visam laikui“ (gautos 2 paraiškos, prašant 34 tūkst. Lt paramos).

Pagal Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007–2013 metų veiksmų programą (toliau – Veiksmų programa) 2008 m. vyko 5 kvietimai teikti paraiškas:

Eil. Nr.	Prioritetinė kryptis, priemonė, veiklos sritis	Gautų paraiškų skaičius	Prašoma paramos suma, Lt
1.	Pirmoji prioritetinė kryptis „Jūrų laivyno pritaikymo priemonės“ priemonė „Laivų žvejybos veiklos nutraukimas visam laikui“	19	11274969,12
2.	Antroji prioritetinė kryptis „Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ priemonė „Akvakultūra“ veiklos sritis „Investicijos į akvakultūros įmones“.	4	3784102,00
3.	Antroji prioritetinė kryptis „Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ priemonė „Žvejyba vidaus vandenyse“ veiklos sritis Žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“	5	22626609,55
4.	Antroji prioritetinė kryptis „Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ priemonė „Žvejyba vidaus vandenyse“ veiklos sritis „Vidaus vandenų žvejybos laivų perorientavimas į kitą nei žvejyba veiklą“.	19	9960396,00
5.	Trečioji prioritetinė kryptis „Bendro intereso priemonės“ priemonė „Kolektyviniai veiksmai“ veiklos sritis „Žuvininkystės ir akvakultūros produktų naujų rinkų plėtra ir skatinimo kampanijos“.	4	2238089,63
Iš viso:		51	49884166,3

Per paskutinį 2008 m. ketvirtį buvo įvertintos ir pateiktos projektų atrankos komitetui 2 paraiškos pagal Veiksmų programos antrosios prioritetinės krypties „Akvakultūra, žvejyba vidaus vandenyse, žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“ priemonę „Žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimas ir rinkodara“. Šiuo metu jau pasirašytos 2 paramos teikimo sutartys (pasirašytų sutarčių suma 11 455 tūkst. Lt).

2008 m. įvyko du Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos įgyvendinimo stebėsenos komiteto posėdžiai. 2008 m. gruodžio mėnesį Europos Komisijai buvo pateikta Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos valdymo ir

kontrolės sistemos vertimo ataskaita bei Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2007-2013 metų veiksmų programos valdymo ir kontrolės sistemos aprašas.

Generalinis direktorius

Aidas Adomaitis

A. Klemanskaitė, tel. 239 8405, el. p. aistek@zum.lt